

Lausunto

15.07.2024

Asia: VN/25570/2023

Arviomuistio välimiesmenettelylain uudistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleistä

Juristiliitto – Juristförbundet (rek. Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry) kiittää oikeusministeriötä lausuntopyyntöstä koskien arviomuistiota koskien välimiesmenettelylain uudistamista ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Juristiliitto pitää kannatettavana nyt käynnissä olevaa keskustelua välimiesmenettelylain uudistamisesta. Juristiliitto on jo helmikuussa 2023 antamassaan lausunnossa (<https://juristiliitto.fi/lausunnot/lausunto-oikeusministeriolle-tuomioistuimien-ulkopuolisen-riidanratkaisun-ja-sovittelun-kehittämiseksi-tehdysta-selvityksesta/>) kannattanut institutionaalisia tuomioistuinten ulkopuolisten menettelyjen kehittämistä. Nyt tehty arviomuistio omalta osaltaan edistää tätä kehitystä.

Juristiliitto katsoo, että välimiesmenettelyn ja muiden vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien (myös ADR-menettely, Alternative Dispute Resolution) tulee kyetä tarjoamaan omilla vahvuuksillaan toimivia vaihtoehtoisia riidanratkaisumenetelmiä yleisten tuomioistuinten rinnalle. Juristiliitto kuitenkin huomauttaa, että olennaista tässä on löytää oikea tasapaino oikeusturvan ja sopimusvapauden välillä. Olennaista tässä on prosessin funktio: välimiesmenettely on osapuolten sopimusvapauden perustuva tuomioistuimen ulkopuolinen riidanratkaisumenettely, jonka suhde yleisiin tuomioistuihin muodostuu osapuolten kannalta pakollisista oikeusturvatakeista, joita osapuolten välinen sopimusvapaus myös suhteessa kolmansiin ei voi taata.

Juristiliitto haluaa kuitenkin korostaa, ettei välimiesmenettelyn kehittämisen ohella tule unohtaa perinteisen riita- ja myös rikosprosessin sujuvoittamista tuomioistuimissa. Suomalaisen oikeudenhoidon haasteena ovat valitettavan hitaat ja kalliit oikeudenkäynnit ja tuomioistuinten merkittävä työkuorma. Näiden ratkaisemiseksi onkin aktiivisesti etsittävä ja kehitettävä uusia menettelytapoja, kuten pienten riita-asioiden menettelyn kehittäminen.

2. Väilyssopimus

Arviomuiston sivulla 9 ehdotetaan, että jatkovalmistelun yhteydessä tulisi arvioida välimiesmenettelylain 2 §:n muutosta siten, että riitakysymyksen yksityisoikeudellisuudesta välityskelpoisuuden edellytyksenä luovuttaisiin. Juristiliitto katsoo, että tämä olisi perusteltua. Välityskelpoisuuden ulkopuolelle voisi rajata esimerkiksi ne asiat, joissa toisena osapuolena on julkista valtaa asiassa käyttävä viranomais. Harkita kuitenkin tulee, tulisiko viranomaisen oikeudesta tehdä välityssopimus tehdä nimenomainen säännös välimiesmenettelylakiin. Jos viranomaisille sallitaan tulevaisuudessa välityssopimusten tekeminen, tulee systeemin luonne pitää kuitenkin välimiesmenettelyn mukaisena.

Muiston luvussa 2.2 käsitellään välityssopimuksen muotovaatimusta. Juristiliitto katsoo, että muotovaatimus ei sinällään ole tärkeää, mutta tulevaisuudessakin tulee olla selkeää, että välityssopimuksesta jää sähköinen ja/tai paperinen dokumentti. Tästä dokumentista on mahdollista varmistaa mitä kysymyksiä välityskelpoisuus koskee tai mitä muita ehtoja sen täyttyminen edellyttää. Tämä on tärkeää, koska välityskelpoisuus voi olla soveltamisalaltaan pääsopimustaan laajempi tai suppeampi.

Lisäksi Juristiliitto huomauttaa, että välityssopimuksen suullinen, saati konkludenttinen, syntyminen on hankala näyttökysymys muun muassa välityssopimuksen osapuolten, laajuuden ja sitovuuden osalta. Myös tämä puoltaa kirjallisuuden vaatimusta. Juristiliitto kuitenkin kannattaa lämpimästi muotovaatimusten päivittämistä nykyaikaan esimerkiksi juuri ehdotetun sähköisen muodon mahdollistamisella.

3. Välimiesoikeuden kokoonpano

Juristiliitto katsoo, että arviomuiston sivulla 14 ehdotettu muutos välimiesmenettelylain 10 §:ään välimiehen esteellisyyssperusteista on periaatteellisesti merkittävä muutos. Juristiliitto kuitenkin katsoo, että systemaattisesti ehdotus on järkevä ja siten kannatettava.

Juristiliitto pitää myös muiston sivulla 16 ehdotettua esteellisyysväitteen ratkaisemista jo välimiesmenettelyn aikana tarpeellisenä uudistuksena. Näin olisi mahdollista välttää kustannuksiltaan korkean menettelyn kumotuksi tuleminen välimiehen esteellisyyden perusteella.

Yksi mahdollisuus on myös se, että välimiesoikeus voi jatkaa välimiesmenettelyä esteellisyyssperusteella tehdyn valituksen estämättä, jollei muutoksenhakutuomioistuimien anna keskeytysmääräystä. Välimiesmenettelyn olennaisena piirteenä on menettelyn nopeus. Tämä tulisi myös huomioida muutoksenhakutuomioistuimen antamissa ratkaisuissa.

Lisäksi Juristiliitto kannattaa myös muiston sivulla 17 todettua esitystä välimiesmenettelylain 17 §:n 3 momentin sanamuodon selventämisestä KKO:n ennakkopäätöksen mukaisesti.

4. Välimiesoikeuden toimivalta

Juristiliitto kannattaa myös arviomuistion sivuilla 18–19 olevaa esitystä täydentää välimiesmenettelylakia välitysoikeuden toimivaltaväitteiden ennakkoratkaisun osalta vastaavasti kuin edellä mainittua esteellisyysväitteen ennakkoratkaisua.

Muistion sivulla 20 esitetään harkittavaksi välimiesmenettelylain täydentämistä mallilain 16(1) artiklaa vastaavilla säännöksillä välityssopimuksen itsenäisyydestä pääsopimukseen nähden. Juristiliitto kuitenkin huomauttaa, että tämä ns. erillisyyssoppi on jo vakiintunut käyttöön ilman erillistä säännöstäkin. Säännöksen kirjoittaminen tällaiseen tilanteeseen soveltuvasti voi olla haasteellista, koska esimerkiksi välityssopimukseen sovellettava laki voi saada liittymiä myös itse pääsopimukseen. Juristiliitto huomauttaa, että tärkeintä on, ettei pääsopimukseen sovellettava laki automaattisesti määritä itse välityssopimukseen sovellettavaa lakia, eikä pääsopimus puolestaan välttämättä kuulu kaikilta osin välitysklausuulin soveltamisalan piiriin. On olennaista, ettei vaikeasti säädettävällä säännöksellä haitata välimiesmenettelylle olennaista sopimusvapautta.

5. Turvaamistoimet ja väliaikaismääräykset

Juristiliitto katsoo, että välimiesmenettely on luonteeltaan yksityistä riidanratkaisua ja olisi ongelmallista, jos tällaisessa menettelyssä voisi ilman tuomioistuimen minkäänlaista myötävaikutusta antaa ulosottoperusteita. Haasteena olisi muun muassa se, mihin turvaamistoimimääräyksestä voisi kannella, mikäli määräys olisi epäselvä, eikä sitä voisi siten panna täytäntöön.

Jos lainsäädäntöä kuitenkin päätetään muuttaa ja siten mahdollistaa välimiesten toimivalta täytäntöönpanokelpoisten turvaamistoimimääräysten antamiseen, voisi ratkaisuna olla tuomioistuinten normaalin turvaamistoimiratkaisujen rinnalle säädettävä välimiesten mahdollisuus turvaamistoimimääräysten antamiseen sellaisessa tilanteessa, jossa välityssopimuksessa on erikseen näin sovittu. Välimiesten turvaamistoimimääräykset eivät myöskään toimisi ulosottoperusteina.

Huolimatta siitä, mihin ratkaisuun tämän osalta päädytään, tulee kiireelliset ja muut poikkeukselliset turvaamistoimimääräykset jatkossakin olla pelkästään tuomioistuimen ratkaisuvallassa, kuten muistion sivulla 24 todetaan.

6. Asian käsittely välimiesmenettelyssä

Juristiliitto katsoo, että välimiesmenettelyyn ei ole syytä ulottaa poissaoloon perustuvia yksipuolisia tuomioita kuten tuomioistuinprosessissa. Mikäli tällainen mahdollistettaisiin, tarvittaisiin välimiesmenettelyyn myös takaisinsaantihakemusta vastaava oikeussuojakeino.

Juristiliitto kuitenkin katsoo, että tilanteessa, jossa vastaaja on kuitenkin jäänyt passiiviseksi huolimatta siitä, että vastaaja on saanut asianmukaisen tilaisuuden oman asiansa ajamiseen, voisi välimiehet ratkaista asian käytössään olevan aineiston perusteella.

7. Välitustuomio

Juristiliitto pitää lainvalintaa ns. suoralla valinnalla selkeimpänä ratkaisuna silloin, kun asianosaiset eivät ole sopineet sovellettavasta laista. Tällaisessa tilanteessa olisi välimiesten päätettävissä, minkä valtion lakiin asialla on lähimmät liittymät. Juristiliitto katsoo, että lex mercatorian tai muun vastaavan ei-valtiollisen säännösten soveltaminen tulisi olla ainoastaan poikkeuksellista ja erikseen asiassa perusteltua.

Juristiliitto kannustaa myös harkitsemaan, tulisiko erillisyyssopin mukaisesti säätää siitä, mitä lakia sovelletaan välityslausekkeeseen, jos asianosaiset eivät ole siitä erikseen sopineet.

Arviomuistion sivulla 32 todetaan myös mahdollisuudesta harkita nimenomaista selventävää säännöstä yhden välimiehen poissaolon vaikutuksista käsittelyyn, mikäli poissaololle ei ole hyväksyttävää syytä. Juristiliitto katsoo, että muistiossa ehdotettu menettely siitä, että muut välimiehet eivät ole tällaisessa tilanteessa estyneitä asian ratkaisemiseen, on kannatettava. Tätä puoltaa menettelyn alkuperäinen tavoite menettelyn nopeuteen sekä toisaalta menettelyn merkittävät kustannukset, joita välimiehen poissaolo vain kasvattaa asianosaisten kustannuksella.

8. Välitustuomion mitättömyys ja kumoaminen

Juristiliitto kannattaa muistion sivulla 37 esitettyä muutosta ajallisesti rajoittamattoman mitättömyyskanteen nostamisen poistamisesta. Uskottavassa lainkäytössä on oikeusvarmuudella keskeinen rooli asianosaisten oikeusturvan kannalta. Vaikka välimiesmenettely on luonteeltaan yksityisoikeudellinen riidanratkaisukeino, tulee tämä periaate ja sen rooli oikeusturvan takeena huomioida arviota tehdessä.

Juristiliitto katsoo, että välimiesmenettelyä koskevat kumoamis- ja mitättömyysperusteet olisi syytä yhdistää yhteiseksi moiteperusteiden ryhmäksi, jota koskisi suhteellisen lyhyt määräaika. Tämä edistäisi nopeampaa varmuudensaantia välitustuomion lopullisuudesta.

Juristiliitto kehottaa harkitsemaan jatkovalmistelussa, tulisiko kaikki välimiesmenettelyjä koskevat moiteprosessit keskittää Helsingin hovioikeuteen tulevaisuudessa. Valitus korkeimpaan oikeuteen tulee kuitenkin sallia, jotta turvataan ennakkopäätösten saanti myös välitustuomioiden moiteperusteista.

9. Välitustuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano

-

10. Oikeudenkäyntikulut

Oikeudenkäyntikulujen osalta Juristiliitto kannustaa selvittämään jatkovalmistelussa tarvetta säännöksille oikeuskäyntikulu- ja/tai palkkioennakon vaatimisesta.

11. Onko välimiesmenettelylakia muilta osin tarvetta uudistaa tai täydentää?

Juristiliitto kannustaa harkitsemaan, kuinka mahdolliset muutokset välimiesmenettelylakiin toteutetaan. Koska laki itsessään on jo iäkäs, saattaa selkeintä olla lain kirjoittaminen uudestaan sen pistemäisten paikkausten sisään. Juristiliitto kannattaa arviomuistiossa harkittavaksi esitettyä sukupuolineutraalin käsitteistön käyttöönottamista. Mikäli käsitteistön korjaamiseen päädytään, tulee laki joka tapauksessa säätää kokonaan uudestaan.

Juristiliitto katsoo myös, että jatkovalmistelussa tulisi harkita sitä, voisivatko asianosaiset sopia mahdollisen moiteoikeudenkäynnin englanninkielisyydestä. Lisäksi Juristiliitto huomauttaa, että viime aikoina kansainvälisissä välimiesmenettelyissä on yleistyneet ns. multi tier -lausekkeet. Jatkovalmistelussa olisikin tärkeää arvioida, tarvitaanko niiden asemasta sääntelyä välimiesmenettelyn prosessin edellytyksenä. Kansainvälisissä menettelyissä on havaittavissa myös niin sanotun ulkopuolisen rahoituksen (ns. third party funding) yleistymistä. Tätä yleistymiskehitystä tulisi jatkossa seurata myös Suomessa.

Tuomainen Jenni
Juristiliitto - Juristförbundet (rek. Suomen Lakimiesliitto - Finlands
Juristförbund ry)